

Inkvizicija u Zapadnoj Europi od 12. do 19. stoljeća

Čapo-Milenić, Leontin

Master's thesis / Diplomski rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:269245>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-22**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i Povijesti

Leontin Čapo-Milenić

Inkvizicija u Zapadnoj Europi

od 12. do 19. stoljeća

Diplomski rad

Mentor : prof. dr. sc. Ivan Balta

Osijek, 2012.

Sažetak

Moralni pad i bogaćenje svećenstva, uvođenje crkvenih dogmi kao i velike društveno-intelektualne promjene u 12. stoljeću uzrokovale su nezadovoljstvo katoličkom Crkvom te potaknule stvaranje brojnih heretičkih pokreta. Poznate hereze bili su katari, albižani, humilijati i valdenzi koji su širili svoja učenja po Europi. Budući da se papinska obrana pokazala nedostatna protiv svih tih heretičkih pokreta, Crkva traži pomoć svjetovne vlasti u borbi protiv krivovjernika. Kako bi zaustavilo neprestana heretička širenja, papinstvo je u 12. stoljeću razvilo ustanovu za borbu i progon svih heretika – Inkviziciju.

Inkvizicija je bila crkvena istražna ustanova za istragu krivovjerja i heretičkog djelovanja. Djelovala je na prostoru Zapadne kršćanske Europe od 12. stoljeća do Napoleonovih ratova početkom 19. stoljeća. Katolička crkva je primjenjivala posebnu vrstu krivičnog postupka radi traženja, dokazivanja, optužbe i osude heretika, ali i svih onih koji su odstupili od učenja katoličke Crkve. Povijest razlikuje dvije inkvizicije : Rimsku i Španjolsku.

Inkvizitori su bili osobe koje su vodile krivični postupak Inkvizicije. Većinom su to bili dominikanci. Njih bi papa poslao na neko područje kako bi osudili krivovjerce, a surađivali su sa svjetovnim vlastima. Jedan od najvećih inkvizitora bio je španjolski dominikanac Tomas de Torquemada.

Da bi se optuženog prisililo na priznanje pribjegavalo se raznim oblicima torture, a na kraju bi bio spaljen na lomači, što je posebno došlo do izražaja proširivanjem progona na vještice i objavljivanjem zloglasnog djela *Malleus maleficarum*. Žestoki progoni heretika, a posebno vještica proširili su se cijelom Zapadnom kršćanskom Europom pa tako i Hrvatskom, a prestaju tek krajem 18. i početkom 19. stoljeća.

Ključne riječi : Inkvizicija, katolička Crkva, heretici, tortura, vještice, *Malleus maleficarum*, Tomas de Torquemada, lomača

Sadržaj

1. Uvod.....	4
2. Odnosi u Crkvi prije početka inkvizicijskih progona.....	5
3. Pojava hereza.....	6
4. Vrste heretičkih pokreta.....	7
5. Pojam Inkvizicije.....	10
6. Korijeni Inkvizicije.....	11
7. Načini vođenja istražnih postupka.....	12
8. Žrtve inkvizicijskih postupaka.....	14
9. Oblici torture.....	15
10. Progoni vještica.....	17
11. Malleus maleficarum – malj koji ubija vještice.....	20
12. Španjolska inkvizicija.....	25
13. Tomas de Torquemada – prvi veliki španjolski inkvizitor.....	27
14. Inkvizicija i progoni vještica u Hrvatskoj.....	29
15. Zaključak.....	33
Popis literature.....	34
Prilozi.....	35

1. Uvod

U svom diplomskom radu govoriti ću o mučnom i crnom razdoblju u povijesti Crkve, razdoblju Inkvizicije, koje je trajalo na prostoru Zapadne kršćanske Europe od 12. pa sve do 19. stoljeća. Inkvizicija je bila ustanova osnovana od strane Crkve s ciljem progona i borbe protiv svih krivovjernih, nekatoličkih sekta i vještica.

Za većinu današnjih ljudi Inkvizicija znači samo jedno - Španjolska inkvizicija. No, Inkvizicija, u obliku u kojem je postojala u Španjolskoj, bila je jedinstvena organizacija, koja nije bila odgovorna samom Crkvi, nego i svjetovnoj vlasti. Za razliku od Španjolske, papinska ili Rimska inkvizicija bila je odgovorna isključivo rimokatoličkoj Crkvi. Također, nije postojala samo u Španjolskoj i Italiji, nego i u mnogim drugim zemljama Zapadne kršćanske Europe, među kojima i Hrvatskoj.

Od dostupne literature na temu mog rada najviše sam se koristio knjigom *Inkvizicija*, koju su napisali autori Michael Baigent i Richard Leigh, te naravno neizostavnom inkvizicijskom djelom *Malleus maleficarum* Heinricha Institoris i Jacoba Sprengera. Mnoge korisne i zanimljive podatke, pogotovo što se tiče progona vještica u Europi i Hrvatskoj, našao sam u djelu *Ugovor s đavlom* Vladimir Bayera, a o Španjolskoj inkviziciji u knjizi *Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj* Emila Lucke.

Ovaj će se diplomski rad baviti Inkvizicijom u različitim oblicima od mučenja i zatvaranja, krivotvorenja dokaza, izdaje obitelji i susjeda, masovnih smaknuća i drugih metoda kojima su se služili inkvizitori protiv heretika, protestanata, vještica i uopće svake skupine koju su smatrali prijetnjom papinstvu i katoličkoj dogmi. Nadam se da će moj rad dati jedan bolji i detaljniji uvid u povijest ovog okrutnog i sramnog procesa kojeg je provodila katolička Crkva.

2. Odnosi u Crkvi prije početka inkvizicijskih progona

Srednjovjekovno je društvo bilo podijeljeno na tri osnovna staleža – plemiće (vitezove, vlasteline), svećenike i seljake (slobodne, kmetove). Usponom Europe, koji je započeo u 11. stoljeću, te razvojem gradova, obrta i trgovine, pojavit će se novi društveni slojevi poput građanskog patricijata, pučana, ali i gradske sirotinje. Promijenjene društvene okolnosti vremenski će se poklopiti s reformnim pokretom unutar zapadnog kršćanstva i borbom za prevlast između svjetovne i duhovne vlasti. Razvoj robno-novčane moći privrede jačao je materijalnu moć vladara, dok je materijalna moć Crkve izazivala negodovanja određenih društvenih slojeva.¹

Moralnom padu svećenstva pokušao se suprotstaviti papa Grgur VII. jačanjem crkvenih dogmi – mišljenja koje se usvaja kao sigurno bez kritičkog provjeravanja i bez obzira na stvarne mogućnosti. Osnovna karakteristika intelektualne aktivnosti tijekom cijelog srednjeg vijeka, bio je pokušaj crkvenog staleža da zadrži i definira svoj povlašteni položaj u društvu. U 11. stoljeću došlo je do prvog masovnog pokušaja svećenstva da odredi njihov potpuno izdvojen položaj u odnosu na laike. Program reformi Crkvi ukazivao je na ono po čemu se posvećena osoba treba razlikovati od laika. Sukob oko investiture (uvođenja u službu) doveo je do vrlo velikog interesa za proučavanje prava, pa je papin zahtjev za suverenom vlašću nad svjetovnim vladarima bio od samog početka u središtu interesa tadašnje pravne znanosti.²

Borba papinstva za prevlast dovela je i do formiranja teologije kao znanstvene discipline. Do 12. st, teologija je postojala samo u ograničenom obliku dokazivanja očevidnog čovjekova robovanja Sotoni i potrebe za iskupljenjem pomoću svemogućeg i nedostižnog božanstva. No, u 12. stoljeću pojavile su se i osnove za optimističnije ispitivanje božanstva. Mišljenje da se Krist može izravno shvatiti razumom ili osjećajem bila su zajedničko obilježje različitim pojavama 12. stoljeća, kao što su strast za sveučilišnim obrazovanjem, osnivanjem crkvenih redova, ali i pojava hereza.³

¹ Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve. Srednjovjekovna Crkva*, 3. svezak, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993., str. 247.

² Isto, str. 251.

³ Isto str. 253.

3. Pojava hereza

Društvena i intelektualna previranja 12. stoljeća uspjela su učvrstiti teoretsku prevlast Crkve, ali to je dovelo do velikih nezadovoljstava. U uskoj vezi sa širenjem crkvene moći i utjecaja na kršćanskom Zapadu Europe nalazi se i razvoj srednjovjekovnih hereza. Hereza dolazi od grčke riječi *hairesis* i znači krivovjerje. Krivovjerjem ili herezom katolička Crkva je proglašavala sve ono što je bilo u suprotnosti s njenim naučavanjem i pretpostavkama. Paradoksalno je da su heretički pokreti 12. stoljeća imali mnogo zajedničkih postavki i ideala s reformatorima crkve. Hereze su vrlo rijetko imale oblik izravnog napada na samu Crkvu kao ustanovu. Uglavnom su pokretane snažnom odanošću moralnim načelima kršćanske vjere, a skoro sve prve heretike poticala je želja za vraćanjem prvobitnoj čistoći zajedničkoj života Krista i njegovih apostola.⁴

Do polovice 12. stoljeća organizirane hereze zapravo nije ni bilo. Do toga vremena heretici su bili uglavnom izolirani pojedinci sposobni inspirirati manje skupine sljedbenika, ali bez sposobnosti izazivanja nekog općeg pokreta. Već oko 1200. godine heretici su bili uobičajena pojava, potencijalno opasna za Crkvu. Pape i članovi crkvene hijerarhije smatrali su tu opasnost vrlo velikom, pa je potreba da se hereza potisne i pobijedi nalagala teozozima ozbiljan rad. U strahu da će izgubiti svoje duhovno vodstvo, pape su proglašavali heretičkim i one duhovne pokrete koji bi u drukčijoj atmosferi i mogli biti dozvoljeni i uklopljeni u Crkvu.⁵

Iz početnih zahtjeva za reformom Crkve, njezinom povratku europskim korijenima, prestankom bogaćenja crkvenih ustanova te zahtjevima za moralnim preporodom Crkve, postupno su se razvila radikalna i protucrkvena propovijedanja. Ona su naišla na veliki odjek, osobito kod puka koji je sada prvi put ulazio u javni život gradova. U prvoj polovici XII. stoljeća sjevernom Italijom i Francuskom počinju se širiti heretičke sekte.⁶

⁴ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, Teovizija, Zagreb 2004., str. 18.-19.

⁵ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, Stari grad, Zagreb 2002., str. 33.-34.

⁶ Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve. Srednjovjekovna Crkva*, str. 255.

4. Vrste heretičkih pokreta

Krivovjerna dualistička vjerovanja zasnivala su se na učenju o borbi dvaju suprotstavljenih sila, dobra i zla, svjetla i tame. Najrasprostranjenija hereza u Zapadnoj Europi od kraja 11. do 13. stoljeća bila je katarstvo. Članovi sekte zvali su se katari. Riječ *katar* na grčki znači *čist*, jer su obredi i vjersko učenje katara naglašavali potrebu održavanja čistoće pred Bogom. Bili su poznati u raznim zemljama pod različitim nazivima. Tako su se u Lombardiji nazivali humilijati, a ponekad i patareni. U njemačkoj su se nazivali *Ketzer* što znači heretik. U Bosni se katarstvo organiziralo u posebnu Crkvu bosansku, tamo su bili bosansko-humski krstjani. Na jugoistoku Europe katari su se zvali bogumili.⁷

Svoj nauk katari bi često iznosili za vrijeme križarskih vojni i sukoba s Inkvizicijom objavljujući latinske spise, ali malo se od toga sačuvalo, pa većinu njihova nauka poznajemo iz citata u katoličkoj literaturi. Katarsko-dualističko potpuno suprotstavljanje vječnih principa dobra i zla svojom je intelektualnom osnovom privlačio obrazovane, dok je poluobrazovane, nepismene, niže svećenstvo i gradsku sirotinju privlačio izrazitom emocionalnom obojenošću. Katarstvo se vrlo brzo širilo. Trgovački putovi i sajmovi predstavljali su glavne pravce širenja hereze.

Gdje se god okupljala masa katari su započeli svoja pripovijedanja i uvijek su postizali velik uspjeh, osobito u vrijeme kad je Crkva bila dezorganizirana sukobom oko investiture i neuspjehom križarskih ratova. Katari su, suprotno Crkvi, odbacivali crkvene sakramente, štovanje svetaca, brak, zakletve, rad, ratovanja itd. Crkvu su držali oruđem Sotone. Sljedbenici su se dijelili na usku elitu „savršenih“ - *perfecti* i na vjernike – *credentes*. Katolička crkva je u početku pokušala mirnim putem preobratiti katare, na kada je taj pokušaj propao, papa Inocent III. je pozvao na križarsku vojnu protiv katara 1208.-1229., tijekom koje je katarski pokret bio ugušen u krvi.⁸

Katarska hereza je dobila velike simpatije i interes čak i od mnogih plemića u južnoj Francuskoj. Tako su se heretici na jugu Francuske zvali su se albigenzi ili albižani, po gradu

⁷ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 28.-29.

⁸ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 21.

Albi, gdje im je bilo središte. Veliki su uspjeh postigli zato jer su dostigli mnogo veći stupanj moralne čistoće od službenog svećenstva. Ovu je herezu opasnom po Crkvu činio uspjeti spoj dobro definirane i napredne doktrine s preciznom organizacijom. Albižani posve sigurno nisu bili katolici. Bili su dualisti koji su svijet smatrali bojnim poljem gdje se bori dobro protiv zla. Do kraja XII. stoljeća, herezu albižana nisu više mogle zadržati lokalne crkvene institucije, pa je papa Inocent III. uz ustupke južnofrancuskom plemstvu, pridobivši njihovu pomoć, pokušao vojnom silom uništiti albižane.⁹

1208. godine papa Inocent III. pokrenuo je križarski rat protiv albižana koji su proglašeni hereticima. 22. srpnja 1209. godine vojska je stigla u francuski grad Beziers, među čijim je stanovnicima bilo i dosta katara. Neki su vojnici pitali kako razlikovati heretike od pravih kršćana, a papin poslanik je dao zloglasni odgovor : „Pobijte ih sve. Bog će svoje prepoznati.“ Toga dana stradalo je oko 15 000 ljudi, a grad je bio porobljen i opljačkan. Dominikanci su nakon brojnih sukoba uspješno iskorijenili albižane.¹⁰

Nezavisno od katara, razvio se u južnoj Francuskoj pokret lionskih siromaha kojeg je osnovao Petar Valdes, bogati trgovac iz Lyona, koji je sav svoj novac i imetak razdijelio sirotinji i prihvatio život prosjaka i propovjednika. Po njemu su se zvali valdenzi. Valdenzi su u svojem naučavanju bili još ustrajni od katara. Bili su bliski pokretu humilijata, odbijali su crkvene sakramente i živjeli u radnim zajednicama. Širili su svoje učenje u Češku, Poljsku i Mađarsku. Njihova težnja za siromaštvom naišla je na odobravanje pape Aleksandra III., no njihove želje da propovijedaju o pitanjima vjere, na što kao laici nisu bili ovlašteni, razila ih je sa Crkvom. Tražili su da ih Crkva prizna, no nisu uspješni. Papa Inocent III. je i protiv njih pokrenuo križarski rat, a oni su ga tada otvoreno napali kao *antikrista*. Postali su meta inkvizicijskih progona, stoljećima su proganjani, ali nikad potpuno uspješno. Izopćeni iz Crkve, brzo su počeli padati pod utjecaj katara, prihvaćajući njihovo učenje i ustroj.¹¹

Uz katare i valdenze u 13. stoljeću javljaju se i drugi brojni heretički pokreti koji međutim nisu organizirani kao sekte. Jedni od njih su i otliebovci u Njemačkoj, koji nisu vjerovali u uskrsnuće i Posljednji sud, a dozvoljavali su ženidbu među svojim svećenicima.¹²

⁹ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 34.

¹⁰ Isto, str. 37.-38.

¹¹ Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve. Srednjovjekovna Crkva*, str. 256.

¹² Isto, str. 258.

Na Četvrtom lateranskom koncilu zahtijevano je da biskupi progone i izvode pred sud sve osobe za koje se sumnja da su heretici, a 1233. papa Grgur IX. dao je redovnicima na jugu Francuske pravo presuđivanja dokazanim hereticima. Ni pokušaji pomirbene politike pape Inocenta III., niti mjere suzbijanja pokreta silom, donijete na Četvrtom lateranskom koncilu, nisu suzbili djelovanje valdenza, humilijata i katara koji su nastavili sa širenjem po cijeloj Europi.¹³

Iako se u naučavanju većina od heretika nije slagala međusobno, bili su ujedinjeni u otporu od nadmoći i represije Katoličke Crkve. Budući da se papinska obrana pokazala nedostatna protiv svih tih heretičkih pokreta, oni traže pomoć svjetovne vlasti u Francuskoj, Španjolskoj i Italiji u borbi protiv krivovjernika. Kako bi zaustavilo neprestana heretička širenja, papinstvo je u 12. stoljeću razvilo ustanovu za borbu i progon svih heretika – Inkviziciju. U administrativnom pogledu, uvođenje posebnih tijela za borbu protiv hereza pri lokalnim crkvenim središtima ili civilnim vlastima, bilo je vrlo pogodno rješenje, ali je lišilo papu stvarnog nadzora nad metodama i procedurom Inkvizicije.¹⁴

¹³ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 37.

¹⁴ Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve. Srednjovjekovna Crkva*, str. 256.

5. Pojam Inkvizicije

Inkvizicija (latinski *inquisito* - traženje, istraga) je bila crkvena istražna ustanova za istragu krivovjerja i heretičkog djelovanja. Djelovala je na prostoru Zapadne kršćanske Europe od 12. stoljeća do Napoleonovih ratova početkom 19. stoljeća. Katolička crkva je primjenjivala posebnu vrstu krivičnog postupka radi traženja, dokazivanja, optužbe i osude heretika tj. krivovjeraca, ali i svih onih koji su odstupili od učenja katoličke Crkve.

Inkvizitor je bio osoba koja je vodila krivični postupak Inkvizicije. Njega je obično papa poslao na neko područje kako bi osudio krivovjerce. Problem je bio što je inkvizitor bio obično sudac i tužitelj, dok je obrana okrivljenih bila onemogućena. Osim toga okrivljeni je morao pod prisegom svjedočiti protiv sebe, bez branitelja, dok je osuda bila bez priziva. Također se nije mnogo držalo do dokaznih materijala već je svaka optužba bila pravovaljana. Optuživati su mogli svi – od djece, žena do neslobodnih pa i sukrivaca u zločinu.¹⁵

Mučenja, progoni i smaknuća krivovjernika nisu bili nikakva novost u povijesti kršćanstva budući da je takva praksa započela već u 4. stoljeću o čemu govori slučaj o biskupa Priscilijana iz Avile koji je u svoj nauk uključivao neke zapise iz Srednjeg istoka i elemente gnostičkog dualizma. Optužen je za čarobnjaštvo i herezu te odveden rimskom caru Maksimu gdje je okrutno mučen. Proglašen je krivim, a zatim mu je odsječena glava.

Nakon tog događaja do utemeljenja Inkvizicije, bilo je još smaknuća heretika, međutim ona nisu predstavljala papinu politiku, nego politiku pojedinih lokalnih svećenika i moćnika koji su na okrutan način kažnjavali optužene krivovjernike. Francuski kralj 1022. godine dao je spaliti na lomači nekoliko krivovjernih redovnika iz Orleansa, a 1126. g. jedan je heretik bio spaljen u St. Gillesu. Međutim, s uspostavom Inkvizicije, pokrenuta je služben i učinkovit aparat koji je rukovodio čitavom istragom – optuživanjem, suđenjem, mučenjem i smaknućem.¹⁶

(vidi: Prilog 1.)

¹⁵ Petrić, Hrvoje, *Inkvizicija*, u : Meridijani, God. IX. (2002./2003.), broj 67, str. 60.

¹⁶ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 15. – 16.

6. Korijeni Inkvizicije

Opasnosti koja joj je prijetila od heretičkih pokreta, Crkva se isprva odlučila suprotstaviti politikom uvjeravanja nastojeći „dokazima, poučavanjem i uvjeravanjem“ vratiti krivovjernike natrag u krilo Crkve. Ta je politika tijekom 13. st. imala mnogo pristalica, no pokazala se nedostatnom. Zbog toga se sve više počela nastajati ideja križarske vojne pri čemu su krivovjernici bili sve više izjednačavani sa nevjernicima. Uz to se sve više afirmirao i istražni postupak protiv krivovjernika – Inkvizicija. Povijest razlikuje dvije inkvizicije : Rimsku i Španjolsku.¹⁷

Rimska inkvizicija počinje 1232. godine kada Papa Grgur IX. istražni postupak protiv krivovjernika povjerava papinskim komesarima – inkvizitorima. 20. travnja 1233. g. izdao je bulu kojom je dominikancima povjerio specifičan zadatak iskorjenjivanja hereze. Papa se obratio svojim biskupima i zamolio ih da s dobrodošlicom i ljubaznošću prime fratre-propovjednike i pomognu im u borbi protiv heretika. Naglasio je ukidanje povlastica svim dokazanim hereticima te mogućnost pozivanja u pomoć svjetovne vojske.¹⁸

Papin pouzdan i najstrašnji oslonac u borbi protiv heretika od 13. do kraja 14. stoljeća je bio crkveni red dominikanaca. Grgur IX. unajmio je utemeljenje stalnoga dominikanskoga suda, a tim je postupkom rođena Inkvizicija, a 1234. počela je sa djelovanjem u Tuolouseu, gdje su imenovana dva službena inkvizitora. Papinska bula dala je ovlasti dominikanskim inkvizitorima osuđivati heretike bez mogućnosti priziva te izricati kolektivne smrtne kazne, najčešće na lomači. Uz papin blagoslov, službeno je utemeljen aparat masovnog istrebljenja heretika, s formalnom sankcijom i mandatom koji je proizlazio izravno od Svete stolice.¹⁹

Španjolska inkvizicija je nastala na temelju odobrenja pape Siksta IV. kralju Ferdinandu Aragonskom 1478. da može imenovati nekoliko inkvizitora koji bi uspostavili mir u Španjolskoj. Kraljevi su odmah iskoristili inkviziciju protiv neposlušnih velikaša i Židova. Španjolska inkvizicija je progonila Židove, muslimane i kršćane poput protestanata, koji su bili optuženi zbog krivovjerstva i moralno neprihvaćenih običaja.²⁰

¹⁷ Petrić, Hrvoje, *Inkvizicija*, str. 61.

¹⁸ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 19.

¹⁹ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 41.

²⁰ Lucka, Emil, Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj, *Novo pokoljenje*, Zagreb 1951., str. 7.

7. Načini vođenja istražnih postupka

U početku se Inkvizicija odvijala u anonimnosti: pokornik bi jednom godišnje dolazio k svećeniku, koji bi ga pitao je li počinio ili poznaje nekoga tko je počinio grijeha za koje je nadležna Inkvizicija - je li čitao zabranjene knjige, prakticirao magiju ili praznovjerje, je li širio krivovjerje... U slučaju potvrdnog odgovora prekinuo bi ispovijed i pozvao pokornika da ode inkvizitoru te se pod zakletvom odrekne svojih grijeha ili mu prokaže grijeha drugih. Najčešće bi slučaj završavao brzim odricanjem pod zakletvom, na tajan način i s blagom pokorom. Samo se u najtežim slučajevima pristupalo javnom procesu. Međutim, kasnije su inkvizitori sami započinjali kazneni postupak - inkvizitor poziva osumnjičenu osobu pred sud; tu se vršilo preslušavanje u nazočnosti dvojice svjedoka te je sastavljan zapisnik. Krivnja ispitanika utvrđivala se ili priznanjem samog okrivljenika ili svjedočenjem osoba od povjerenja.²¹

(vidi : Prilog 2.)

Osumnjičenima za herezu je dodijeljeno *vrijeme milosti* od obično petnaest do trideset dana da se predaju. Ako bi optuženi pokušao pobjeći ili se ne bi odazvao na sud u danom roku, službeno bi bio proglašen otpadnikom. Ako bi se optuženi predali u danom roku, dobili bi blažu kaznu sličnu pokori, no bili su dužni otkriti imena i pojedinosti o drugim hereticima koje bi poznavali. Inkvizijski sud bio je spreman za blagost prema pojedincu ako bi sudu otkrio veću količinu imena pa bili to i nedužni ljudi. Tim postupkom Crkva je držala narod u strahu i svatko je iz straha za vlastiti život optuživao drugoga i postajao uhoda.²²

Da bi se optuženog prisililo na priznanje, pribjegavalo se strogom zatvoru - izgladnjivanje, uskraćivanje spavanja, lanci na rukama i klade na nogama, ako bi ustrajao, pribjegavalo se različitim oblicima torture: mučila, bič, užareni ugljen, *španjolska čizma* ... Treba ipak istaknuti da su pape inzistirale da se tortura primjenjuje samo u izuzetnim slučajevima i da se ne smije dovesti u pitanje tjelesni integritet ili optuženikov život.²³

(vidi : Prilog 3.)

²¹ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 51.-52.

²² Isto, str., 54

²³ Petrić, Hrvoje, *Inkvizicija*, str. 62.

Na kraju dolazi presuda - ako je optuženik proglašen krivim, ali se pokaje uz odricanje pod zakletvom, bio je osuđivan na zatvor ili da na odjeći nosi obilježja sramote, na primjer trake od žute ili crvene tkanine, ili su se nalagala hodočašća, katkad bičevanje. Ako bi ustrajao u svome krivovjerju, bio bi prepušten svjetovnom sudu i kazni predviđenoj za najteže zločine: smrti, većinom na lomači.²⁴

Smrtna je kazna općenito gledajući, barem u početku progona, bila krajnja mjera jer su inkvizitori željeli „spasiti krivovjerne duše“ i sačuvati im dušu u tijelu, pa bi im ako priznaju svoje grijehе dali veću ili manju pokoru što bi svjedočilo o milosti kršćanske vjere. Smrtne kazne većinom su se održavala za javnih blagdana kada bi se okupilo mnoštvo ljudi koji bi promatrali smaknuće, a žrtva bi se u Španjolskoj inkviziciji davila prije spaljivanja čime bi se milostivo spasile od agonije u plamenu, no takav običaj nije bio čest u Rimske inkvizicije.²⁵

S druge strane, čak bi i najblaža kazna – pokora, mogla biti teška. Jedan od oblika pokore bio je veoma neugodan – heretik koji se pokajao morao je za vrijeme crkvenih svečanosti, procesija, nedjelja i blagdana pojavljivati gol u crkvi ili mjestima gdje je imao tajne sastanke, a zatim bi ga svećenik bičevao. Drugi oblik pokore bio je mukotrpno hodočašće pješice po svetištima u Europi, pa čak i u Svetu zemlju u ulozi križara. Također, ispovjeđeni heretik morao je nositi veliki žuti križ prišiven na odjeću kao znak srama i obilježja pokajnika.

Jedna od pokora bila bi i ogromna novčana kazna iznuđena od strane korumpiranih inkvizitora. Ako bi osuđeni umro prije određivanja novčane pokore, njegova bi imovina bila zaplijenjena, a dug bi se prenosio na njegovu obitelj.²⁶

²⁴ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 48.

²⁵ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 56.

²⁶ Isto, str. 59.

8. Žrtve inkvizicijskih postupaka

Od sredine 15. stoljeća inkvizicijski progoni i mučenja, kako kršćanskih heretika tako i vještica, zahvaća postepeno sve zemlje zapadne kršćanske Europe uključujući i Hrvatsku. Inkvizicijski zločini zahvatili su Švicarsku, Italiju, Francusku, Njemačku, Španjolsku, Belgiju, Nizozemsku, Škotsku, Englesku, Island pa čak i krajeve Sjeverne Amerike. Ti progoni traju velikom žestinom čitavo šesnaesto stoljeće, a tek tijekom osamnaestog stoljeća počinju nestajati, da bi bili potpuno ukinuti početkom devetnaestog stoljeća.²⁷

Crkveni povjesničari skloni su poricati nehumanost inkvizicijskih postupaka, a sporan je i broj žrtava. Nemoguće je utvrditi pravi broj progonjenih i stradalih. Brojke o žrtvama inkvizicije često su bile preuveličane. Istraživanja španjolskih povjesničara pokazuju da je između 1480. i 1530., razdoblja s najviše smrtnih kazni, bilo smaknuto oko 5000 ljudi, dok je u razdoblju od 1530. da 1700. broj izrečenih smrtnih presuda bio oko 500.²⁸

Inkvizicija je u početku još pokazivala umjerenost. Osuđenik bi bio prisiljen na javnu pokoru i odricanje od hereze, što su mnogi pod prijetnjom smrti i činili. U težim su slučajevima heretici obično osuđivani na doživotni zatvor, a samo najveći i najokorjeliji heretici na lomaču. Ali od kraja 13. stoljeće, širenjem djelovanja inkvizicije protiv vještica, većina optuženih je bila osuđena na spaljivanje.²⁹

Žestoki progoni vještica započeli su u okrilju Inkvizicije sredinom 15. stoljeća. Međutim, do sredine 16. st., protestanti i katolici u jednakoj su mjeri spaljivali vještice, i to na stotine odjednom. Prema podacima iz onog doba, Rimaska inkvizicija je u razdoblju od 150 godina spalila barem 30 000 vještica.³⁰

²⁷ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 71.-72.

²⁸ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 58.

²⁹ Petrić, Hrvoje, *Inkvizicija*, str. 61.

³⁰ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Isto*, str. 75.

9. Oblici torture

Papa Inocent IV. je 1252. godine dopustio torturu ili nasilno dokazivanje krivnje. Još od 9. stoljeća bilo je na snazi pravilo prema kojem je crkvenim dostojanstvenicima bilo zabranjeno prolijevati krv, budući da se puštanje krvi kopljem, mačem ili bodežom smatralo nekršćanskim. Iz poštovanja prema takvoj tradiciji, tehnike inkvizicijskog mučenja prolijevanje krvi svodile su na najmanje moguće, no zato su osmišljene brojne druge tjelesnog mučenja poput rastezanja udova ili slamanja prstiju koje su na taj način sprječavale namjerno prolijevanje krvi.

Dakle, najblaži oblik torture bilo je stiskanje palčeva. Krvnik ili neki od pomoćnika bi optuženikove palčeve stavio između dvije metalne pločice koje su se pomoću šarafa stezale. Za pojačavanje boli se po pločicama udaralo čekićem. Sljedeći korak u mučenju sastojao se od snažnog stezanja ruku konopcem.³¹

Posebna vrsta torture vršila se pomoću oštih željeznih čavala kojima je bio podstavljen optuženikov stolac. Veoma okrutna naprava za mučenje bila je i *španjolska čizma*. Optuženikova potkoljenica stavljena je između dva željezna oklopa, a čavli s unutarnje strane tog oklopa su, ovisno o jačini stezanja, prodirali u meso nesretnika.³² (vidi : Prilog 4.)

Najstrašnije mučilo što su ga rabili progonitelji vještica bile su takozvane *ljestve* koje su omogućavale silno rastezanje ljudskoga tijela koje se moglo vršiti sve dok okrivljenik nije priznao svoje zločine ili izgubio svijest. Okrivljenikove su ruke bile čvrsto svezane na jednu od gornjih prečki ljestava, a noge su mu bile svezane užetom koje se namotavalo na vijak na dnu ljestava, što ga je krvnik okretao čime je dolazilo do rastezanja tijela.³³ (vidi : Prilog 5.)

Još jedno od sprava za mučenje bila je takozvana *željezna djevica*. To je bio metalni sarkofag s vratima koja su obložena šiljcima iznutra. Nakon što bi žrtva ušla, vrata bi se zatvorila. Šiljci su bili strateški raspoređeni da pogode vitalne organe, ali nisu bili jako veliki tako da bi žrtva patila u agoniji dok ne bi iskrvarila.³⁴

³¹ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 83.-84.

³² Isto, str. 86.

³³ Isto, str. 88.

³⁴ Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, str. 93.

No, bez obzira na mnogobrojne sprave za mučenje, vrhunski instrument Inkvizicije bila je vatra budući da se spaljivanjem na lomači nije prolijevala krv tako da je to bila uobičajena smrtna kazna.³⁵ (vidi : Prilog 6.)

Sudske komisije za obavljanje torture nisu poštivale nikakva pravila o ograničavanju mučenja nego su okrivljenicu tako strašno i tako dugo mučili dok nije priznala ono što se od nje tražilo. Kad bi optuženica u strahovitim mukama priznala zločin, iako ga najčešće nije ni bilo, često bi je snašla i smrt u obliku lomače. Neke vještice osuđene na smrt su prije spaljivanja pogubljene, bilo odsijecanjem glava ili gušenjem užetom, no većina njih je živa spaljena.³⁶

³⁵ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom : procesi protiv čarobnjaka u Evropi a napose u Hrvatskoj*, Informator, Zagreb 1982., str. 74.-75.

³⁶ Isto, str. 79.

10. Progoni vještica

Stav Crkve prema čarobnjaštvu stoljećima je bio prilično neodređen. Svećenici su uglavnom bili slabo obrazovani, osobito u seoskim sredinama, te su rijetko napuštali područja s kojih su sam potekli. Dijelili su uvjerenje lokalnog stanovništva da vještice doista postoje i da seoska starica posjeduje moći kao što su uništenje usjeva, izazivanje bolesti i tajanstvene smrti ljudi i stoke. Zbog svoje spretnosti u liječenju ljudi i povjerenja koje je uživala, seoska starica je sučeljava svećenika sa njegovom nesposobnosti i slabosti autoriteta. Međutim, sve do 15. stoljeća službena crkvena dogma poricala je stvarnost čarobnjaštva. Prema Crkvi čarobnjaštvo je zabluda koju je širio vrag. No, već u 15. stoljeću katolička Crkva je promijenila mišljenje tvrdeći da je moć vještica veoma stvarna te se ne može odbaciti kao puka fantazija. U prošlosti se vjerovanje u vradžbine smatralo herezom, a sada se herezom smatrala nevjerica.³⁷

Za pape Ivana XXII. djelokrug Inkvizicije proširen je na vođenje istražnih postupaka i protiv zazivača duhova, proricatelja budućnosti, vračeva i dr., koja su sva pripisana pod kategoriju čarobnjaka ili vještica koji su „u vezi sa Sotonom“. Crkvena vlast čarobnjaštvo je promatrala sa religioznog gledišta kao odmetništvo od vjere i obožavanje đavla, dok je svjetovna vlast u čarobnjaštvu vidjela nanošenje štete drugim ljudima moćima, a pod utjecajem Crkve počinje uvažavati i izvjesne religiozne predodžbe. Papinska bula iz 1484. g. službeno je priznala vradžbine kao stvarnost. U buli se navodi da vještice zazivaju demone u vradžbinama, ubijaju stoku i djecu majčinim utrobama, uništavaju plodove zemlje, vinograde i voćnjake. Započeli su progoni vještica.³⁸

Prema uvjerenju inkvizitora, vrhovni poglavar sekte vještica bio je Sotona, a svaki član sekte bio bi za njega vezan posebnim ugovorom. Primanje svakog novog člana obavljalo bi se na masovnom tajnom sastanku vještica zvanom *sabat*. U svim optužnicama protiv osuđenih stajala je sumnja u prisustvovanje sabatu. Smatralo se da se da sabatom predsjedava sam demon osobno u obliku neke životinje, a vještice mu se klanjaju i odaju mu počast. Sotona traži od prisutnih odricanje od kršćanske vjere, uči ih čaranju te nanošenju boli i zla drugima, a zatim slijede

³⁷ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 18.

³⁸ Isto, str. 23.

razuzdane tjelesne orgije, ples i gozba. Jedna od teških optužbi je upravo zabranjeni blud vještica sa demonima sukubima i inkubima za što uvijek nemilosrdno optuživane i osuđivane.³⁹

(vidi : Prilog 7.)

Pri zarobljavanju vještice poduzimane su velike mjere sigurnosti kako ne bi mogla koristiti svoje moći. Kako bi se izbjegao svaki kontakt sa zemljom (paklom) vještica je nošena na dasci ili u košari, pred sucem je stajala okrenutih leđa kako ga ne bi začarala pogledom, nije smjela dotaći suca i njegove pomoćnike rukama, a oni su nosili blagoslovljeni talisman oko vrata kako bi se zaštitili od njene magije.⁴⁰

U svojim istražnim postupcima inkvizitori su se služili veoma jednostavnim dokazima. Sve što bi dvije ili tri osobe posvjedočile pod prisegom, prihvaćalo se kao istinito i dokazano. Osuđenima su postavljana različita pitanja, no bez obzira na odgovor - bili su osuđeni, budući da se samo poricanje stvarnosti smatralo herezom. Ako navodna vještica nije odmah priznala svoj zločin, započeli bi s mučenjem – torturom. Ako vještica ni onda nije ništa priznala mogli su joj lagati da će biti milostivi ili da će je osloboditi ako prizna što zna.

Istražitelji su nastojali na sve načine slomiti one žene koji ni na najvećim mukama nisu htjeli priznati optužbe što su ih suci protiv njih iznosili. Njihovu šutnju protumačili su kao priznavanje krivnje. Vještice bi brijali po cijelom tijelu u potrazi za skrivenim čarolijama ili *vražjim pečatom* u koži te bi ih polijevali posvećenom vodom u svrhu tjeranja vraga. Jedno od istražnih sredstava bio je i *sud hladne vode* ili tzv. *božji sud* gdje bi okrivljenu privezali užetom oko pasa i bacili u rijeku. Ako bi potonula odmah bi je izvadili, ali ako ne bi potonula nego plivala na vodi smatrali bi to vidljivim dokazom da je vještica.⁴¹

(vidi : Prilog 8.)

Također su stražari morali stalno paziti vješticu u ćeliji da se ne bi pokušala ubiti prije početka suđenja. Samoubojstvo u agoniji ili očaju također se tumačilo kao posljedica demonskog

³⁹ Institoris, Heinrich. Jacob Sprenger, *Malleus maleficarum. Malj koji ubija vještice*, Stari grad, Zagreb 2006., str. 89.

⁴⁰ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 118.-119.

⁴¹ Isto, str. 126.

utjecaja, a time i kao dokaz krivnje. Samoubojstva u ćelijama su bila brojna, a inkvizitori su od sebe otklonili svaku odgovornost.⁴²

U razdoblju inkvizicijskih progona vještica od 1430. do 1770. godine, najveći broj žrtava bili su seljanke, služavke i žene iz redova gradske sirotinje. Plemkinje i bogate građanke veoma su rijetko bile žrtve lomače, a i veliki čarobnjaci onog vremena izbjegavali su progone. Među žrtvama nalazimo i priličan broj muškaraca, također iz potlačenih klasa, ali njih broj je malen naspram ogromnom broju spaljenih žena. Posebnu grupu među muškarcima čine spaljeni svećenici optuženi za čaranje kojih je bilo popriličan broj.⁴³

1717. godine u Austriji je osuđen seljak po imenu Perger s nekoliko prijatelja po optužbi da su dobili mast od vraga, pretvorili se u vukove i zaklali stada ovaca. 1749. godine u Bavarskoj je osuđena mlada opatica Marija Sanger jer je uz pomoć đavla začarala opatice svoga samostana te je spaljena na lomači. 1728. godine u Mađarskoj je spaljeno šest čarobnjaka i sedam vještica. U Švicarskoj je na smrt osuđena služavka Ana Goldi zbog optužbe bacanja zlih čini na svog poslodavca.⁴⁴

Tijekom 18. stoljeća progon vještica se postepeno stišavao, a krajem 18. potpuno je prestao. U Engleskoj i Francuskoj su ti procesi prestali već krajem 17. stoljeća, dok u drugima poput Španjolske, Švicarske, Švedske, Njemačke, Mađarske i Hrvatske ostaju sve do kraja 18. stoljeća. U Njemačkoj je 1793. u Bavarskoj, posljednji put spaljena vještica.⁴⁵ (vidi : Prilog 9.)

⁴² Isto, str. 131.

⁴³ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 105.

⁴⁴ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 226.

⁴⁵ Isto, str. 237.

11. *Malleus maleficarum* – malj koji ubija vještice

Veliki doprinos širenju jedinstvenog shvaćanja zločina čarobnjaštva u čitavoj Zapadnoj Europi dala je specijalna literatura o vješticama koju su pisali sami inkvizitori. Papa Inocent VIII. je 1484. g. u svojoj buli zvanoj *Žarko želeći* imenovao dva dominikanca teologa za inkvizitore protiv vještica – Heinricha Institorisa i Jacoba Sprengera. Dvije godine nakon imenovanja, 1486., oni su napisali povijesno ozloglašenu knjigu od čak 500 stranica - *Malleus maleficarum* („Čekić koji ubija vještice“).⁴⁶ (vidi : Prilog 10.)

Nakon novog crkvenog shvaćanja i tumačenja pojma čarobnjaštva kao ugovora s đavlom, došlo je do enormnog povećavanja progona osoba ženskoga spola. Broj ženskih žrtava masovnog inkvizicijskog ludila veoma je nadmašio broj muškaraca, pa se zapravo može govoriti i isključivo o progonu vještica. Ta je činjenica vidljiva i iz naslova djela *Malleus Maleficarum* – čekić (malj) koji ubija vještice, a ne čarobnjake (latinski - maleficorum). (vidi : Prilog 11.)

Malleus Maleficarum je jedno od najokrutnijih pisanih djela u povijesti, knjiga korištena kod svakog suca, inkvizitora i pravnika. Bio je toliko popularan da je u samo trideset godina doživjela trinaest izdanja u Njemačkoj, Francuskoj i Italiji. Knjiga i do danas nosi obilježje slijepe, nekritičke vjere u određene dogme popraćene velikom mržnjom i okrutnošću prema svima onima koji ne dijele isto mišljenje.⁴⁷

Malleus maleficarum ima simbolično ime kao čekić koji se treba upotrijebiti protiv svih vještica i navodi sve gnjusne pojedinosti o navodnim manifestacijama vještičjeg djelovanja te kako mu stati na kraj. Knjiga je podijeljena u tri dijela. Prvi govori o elementima čarobnjaštva, vragu, vješticama i pristanku od strane Boga. Drugi dio govori o načinima izvođenja čarobnjačkih radnji i postupcima njihova uklanjanja. Treći dio knjige govori o crkvenim i svjetovnim sudskim postupcima protiv vještica i svih heretika. Sva tri dijela podijeljena su na brojna pitanja o vješticama i predložene odgovore kao pomoć sucima, krvnicima i svim inkvizitorima.

Autori *Malleusa* navode brojna okrutna i veoma maštovita rješenja u suzbijanju vještičjeg i demonskog djelovanja, kao što su razni lijekovi, molitve, egzorcizam, mučenje, izdaja, ... Sve

⁴⁶ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 118.

⁴⁷ Isto, str. 121.

svoje iznijete argumente pokušavaju potkrijepiti citatima iz Biblije i djela katoličkih svetaca. Djelo započinje jasnom izjavom : „Vjerovanje u postojanje bića poput vještica toliko je ukorijenjeno u katoličkoj vjeri da je suprotno mišljenje očito znak hereze.“⁴⁸

Prema autorima „Žena je zla od prirode, jer brže sumnja u vjeru i brže se odriče vjere, što je temelj za čarobnjaštvo.“ Institoris i Sprenger ističu kako su u žena sve tjelesne i duševne snage nedostatne, pa stoga nije nikakvo čudo da izvode razna čarobnjaštva protiv intelektualno ili fizički nadmoćnijih suparnika. Također vjeruju da žena uvijek vara pa tako svojim suzama želi prevariti muškarca i stati na put njegovoj potpunoj sreći. Prema njima, od svih zločinaca u svijetu, vještice zaslužuju najveće kazne.⁴⁹

Malleus postavlja pitanje zašto Bog dopušta da na svijetu postoji zlo i čarobnjaštvo i zašto ga ne otkloni? Iznosi se teza da Božji cilj nije sprječavanje zla, jer bi On tada lišio svijet uzroka mnogih dobrih stvari jer iz vještičjih djela dobivamo dokaz istinske vjere pravednika – svih onih vjernika koji vještice progone. Na taj način Institoris i Sprenger opravdavaju sve postupke Inkvizicije koji se vrše u ime Božje, a protiv Sotone.⁵⁰

Malleus tvrdi da su paklene sile same po sebi nemoćne ako ne djeluju putem ljudskih posrednika. Đavo ne može vršiti zlo ljudima bez pristanka Boga, ali može neposredno putem čovjeka, tj. žene s kojom sklapa ugovor. Zbog toga su ljudska bića kriva za sva zla na svijetu. Vještice mogu izazvati oluju, gromove, munje, ubijati ljude i životinje, utapati djecu, učiniti da konj pobjesni i zbaciti jahača, mogu izazvati razne bolesti, ljubav i mržnju, uništiti ljude urokljivim okom, putovati zrakom, pretvarati ljude u životinje... Također one svojim čarolijama sprječavaju mušku plodnost, a ženama mogućnost rađanja.⁵¹

Institoris i Sprenger nadalje tvrde kako je Bog blagoslovio sve inkvizitore i njihovu svetu dužnost štiteći i od vradžbina vještica koje njima ne mogu naškoditi. Knjiga je izrazito orijentirana protiv ženskog roda i njeni pisci se panično boje žena koje nazivaju „lažljivicama i nesavršenim životinjama koje uvijek obmanjuju“. Autori knjige, kao svećenici i teolozi, stalno

⁴⁸ Institoris, Heinrich. Jacob Sprenger, *Malleus maleficarum.*, str. 6.

⁴⁹ Isto, str. 31.

⁵⁰ Isto, str. 35.

⁵¹ Mandrou, Rober, Opsednutost đavolom i vradžbine u XVII veku : neobjavljeni tekstovi; Novi Sad, Književna zajednica Novoga Sada, 1988., str. 66.-68.

naglašavaju da nema ni govora o tome da bi demoni silom tjelesno ugnjetavali žene, nego naprotiv žene same žude za bludom.⁵²

„Žena je lijepa izgledom, zarazna kada se dodirne, i smrtonosna kada se zadrži u blizini.“⁵³

„Sve vradžbine proizlaze iz tjelesne požude, koja je u žene nezasitna.“⁵⁴

Malleus je nemilosrdan u osudi djevojaka koje su bile zavedene pa ostavljene, a sam zavodnik ne snosi nikakvu krivnju, nego prema njima postaje žrtvom isto kao i prevareni muževi. Autori tvrde da se prevarene i ostavljene žene žele osvetiti muževima pa surađuju sa demonima koji im daju moći kojima mogu nauditi muškarcima. Žene se dakle optužuju da spavaju sa Sotonom i demonima (sukubima i inkubima), ubijaju muškarce i kuhaju djecu. Osim lijepih žena osobito su sumnjive bile starice i babice zbog konkurencije svećenicima i ugleda u selu. Svako ponašanje žena koje Institoris i Sprenger nisu mogli objasniti na racionalan i prirodan način pripisivali su vješticama i njihovim vradžbinama.⁵⁵

Malleus preporučuje da se vještici može obećati život, ali taj život bi značio život u zatvoru na kruhu i vodi :

„Kada joj se obeća život, neka joj ne bude rečeno da će biti zatvorena. Neka povjeruje da će joj biti određena drugačija kazna, poput izгона.“⁵⁶

Ako bi vještica pristala na takve uvjete morala bi razotkriti ostale vještice, no obećanje života se nije moralo ispuniti, jer po autorima nema razloga postupati časno sa vješticom, pa bi sudac mogao lagati da će biti milostiv.⁵⁷

„Mnogi inkvizitori misle da se, nakon određenja zatvorske kazne, njen život može poštediti na neko vrijeme te da se ona poslije svakako mora spaliti.“⁵⁸

⁵² Institoris, Heinrich. Jacob Sprenger, *Malleus maleficarum.*, str. 45.

⁵³ Isto, str. 48.

⁵⁴ Isto, str. 53.

⁵⁵ Isto, str. 55.

⁵⁶ Isto, str. 58.

⁵⁷ Isto, str. 60.

⁵⁸ Isto, str. 63.

„Sudac može optuženoj obećati život, tako da se poslije odrekne dužnosti izricanja kazne, ovlastivši za to drugoga suca.“⁵⁹

Ako bi optužena unatoč neprestanom mučenju uporno odbijala priznati krivnju, Malleus je predložio da je posjeti nekoliko ljudi koji bi joj obećali slobodu ako ih poduči o onome što zna, čime bi priznala krivnju. Nadalje, pisci Malleusa savjetuju sucima, ispitivačima i krvnicima da daju obrijati vješticu na svim mjestima gdje bi mogla skrivati đavolji simbol, skriveni znak njenog ugovora s vragom, neosjetljiv na svaku bol. Još jedan od postupaka otkrivanja vještica, uz već prije spomenuti pokus sa potapanjem u hladnoj vodi, jest ordalija („božji sud“) usijanim željezom.⁶⁰

Kako bi se potvrdila prava narav vještice, teolozi preporučuju kao jednu od metoda i sud vatrom pri čemu bi vještica opekla ruke ako je kriva. No, međutim Malleus upozorava da ako i vještica prođe neozlijeđena ostaje kriva je može dobiti imunost na bol od samoga vraga.⁶¹

„I ne začuđuje što vještice mogu proći neozlijeđene kušnju usijanim željezom, i to uz pomoć vraga, jer od prirodoslovaca saznajemo da ruke premazane sokom određenog bilja, neće izgorjeti u vatri.“⁶²

Na samom kraju knjige autori sucima predlažu vrstu kazne za okrivljenike, ovisno o utvrđivanju težine počinjenog zločina te priznanju optuženoga i spremnosti za pokajanje. Gotovo uvijek, presuđena kazna za vješticu je spaljivanje na lomači, ponekad uz mogućnost gušenja ili odrublivanja glave prije spaljivanja.⁶³

Naoružana *Malleus maleficarum* Inkvizicija je započela vladavinu straha po Europi. Kada bi osuđivala optuženog, sve što su dvije ili tri osobe posvjedočile pod prisegom prihvaćalo se kao istinito i dokazano, optuženi bi dobio mogućnost obrane, no bez obzira na svoje odgovore, bio bi osuđen jer se samo poricanje stvarnosti smatralo herezom.⁶⁴

⁵⁹ Institoris, Heinrich. Jacob Sprenger, *Malleus maleficarum.*, str. 324.

⁶⁰ Isto, str. 331.

⁶¹ Isto, str. 345.

⁶² Isto, str. 471.

⁶³ Isto, str. 506.

⁶⁴ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 124.

Inkvizicija je u samo 150 godina spalila barem 30 000 vještica, a budući da je Crkva često naginjala mržnji žena, borba protiv vještica poslužila je kao opravdanje za pokretanje križarskoga rata protiv žena. Grozna mržnja Heinricha Institoris i Jacoba Sprengera prema ženskom rodu, popraćena paničnim strahom od njihova čarobnjaštva i prenesena u zlokobnu knjigu pokrenula je masovno ludilo, proganjanje, mučenje i ubijanje nedužnih bića.⁶⁵

⁶⁵ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 127.

12. Španjolska inkvizicija

Inkvizicija se obično povezuje upravo sa Španjolskom gdje je djelovala tristo godina. Po svojim mehanizmima i djelovanju, pogotovo što se tiče uhićenja, suđenja, postupaka, zaplijene imovine, Španjolska inkvizicija je oponašala Rimsku inkviziciju, međutim ona nije bila sredstvo papinstva, nego je izravno odgovarala španjolskim vladarima - kralju Ferdinandu i kraljici Izabeli. Dakle, Inkvizicija u Španjolskoj nije djelovala samo kao oružje Crkve, nego i državne kraljeve politike.

Glavni ciljevi srednjovjekovne francuske i talijanske inkvizicije bili su kršćanski heretici kao što su bili katari, valdenzi pa čak i vitezovi templari. Međutim, glavni cilj Španjolske inkvizicije bili su Marranosi, Židovi koji su je nastanjivali u velikom broju, a jedan od razloga njihova progona je bila žudnja inkvizitora za njihovim velikim bogatstvom.⁶⁶

Inkvizitori su redovito obilazili gradove i sela u potrazi za krivovjericima koje bi osudili i zatvarali, a zatim pogubili, a njegovu imovinu zaplijenili. Od svih žrtava kojima je Inkvizicija tamo sudila u razdoblju od 1488. do 1530. g. Židovi su činili čak 99%.⁶⁷

Najblaža kazna koja je mogla zateći nekog Marranosa bila je zapljena njegove imovine. Uz zapljenu slijedilo je i javno ponižavanje na ulicama jer se nepoćudnog Marranosa oblačilo u *sambenito*, majicu sumporno-žute boje, s križevima koji su sezali do struka. Potom je okrivljeni bio bičevan na vratima crkve. Kažnjavanje je išlo sve do toga da su osuđenici javno spaljeni na lomači. Taj obred nazivan je *akt vjere*. Osuđenik se morao javno odreći svojih uvjerenja i poljubiti križ da bi potom, kao čin milosrđa, bio zadavljen užetom oko vrata te zatim spaljen.⁶⁸

Poslije 1730. godine, moć i utjecaj Španjolske inkvizicije počeo je opadati zbog zbivanja u ostatku Europe. Napoleonova vojska 1808. g. okupirala je Španjolsku, svrgnula burbonsku dinastiju, a Napoleonov brat Josip proglašen je kraljem. Napoleon je 4. prosinca 1808. izdao dekret kojim je ukinuo Inkviziciju i zaplijenio svu njenu imovinu.⁶⁹

⁶⁶ Emil Lucka, *Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj*, Novo pokoljenje, Zagreb 1951., str. 18.

⁶⁷ Isto, str. 23.

⁶⁸ Isto, str. 27.

⁶⁹ Isto, str. 31.

Kada je na prijestolje 1814. ponovno zasjeo Burbonac, kralj Ferdinand VII., Inkvizicija je djelomično obnovljena, ali je njezino djelovanje bilo bez neke osobite svrhe. Posljednji progon Židova u Španjolskoj zbio se 1818. g., a 1820. g. stanovnici Barcelone i Valencije zauzeli su inkvizicijske zgrade i opljačkali njene arhive. 15. srpnja 1834. Inkvizicija je konačno dokinuta službenim dekretom.⁷⁰

⁷⁰ Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, str. 123.-124.

13. Tomas de Torquemada – prvi veliki španjolski inkvizitor

1482. godine papa je u Španjolskoj imenovao sedmoricu dominikanskih inkvizitora među kojima je bio i Tomas de Torquemada koji je ušao u povijest Inkvizicije kao jedan od njezinih najokrutnijih predstavnika. Tijekom petnaestak godina svojeg rada Torquemada je zadobio moć i utjecaj koji se mogao usporediti sa onim španjolskih kraljeva. Iako nikada nije odbacio dominikansku skromnu odoru, posjedovao je golemo bogatstvo i putovao uvijek u pratnji velike naoružane vojske. Pod njegovom okrutnom i beskompromisnom vladavinom stradalo je na tisuće žrtava, većinom spaljeno na lomači.⁷¹ (vidi : Prilog 12.)

Tomas de Torquemada, prvi veliki inkvizitor Španjolske, rođen je u Valladolidu 1420. godine. Bio je rođak slavnog teologa i kardinala Juana de Torquemade. U svojoj ranoj mladosti pristupio je dominikanskom redu u Valladolidu, da bi kasnije bio imenovan priorom samostana Santa Cruz u mjestu Segovia. Na tom položaju zadržao se 22 godine. Kraljica Izabela izabrala ga za svog ispovjednika dok je boravila u Segoviji. Kada se uspela na tron Kastilje 1474. godine postao je jedan od njenih najpovjerljivijih i najutjecajnijih savjetnika.⁷²

U to se vrijeme držalo kako je čistoća katoličke vjere u Španjolskoj u velikoj opasnosti. Španjolska je tada imala velik broj Židova Marranosa koji su se preobratali na kršćanstvo. Neki su se preobratali slobodnom voljom, ali puno veći broj njih učinio je to prisilno. U oba slučaja njihovo preobraćenje praćeno je sumnjom i nepovjerenjem. Neki od preobraćenih bili su samo nominalno preobraćeni, ali su tajnosti nastavili održavati židovske običaje.⁷³

1483. godine papa je imenovao Torquemadu, koji je tada bio samo pomoćni inkvizitor, *Velikim inkvizitorom Kastilje*, a 17. listopada njegove su se ovlasti proširile i na Aragon. Uskoro je cijela Španjolska bila pod njegovom nadležnošću, da bi ubrzo zatim utemeljio sudove u Valladolidu, Sevilji, Jaenu, Avili, Cordobi i Villa Realu, te 1484. godine i u Zaragozi. Također je ustanovio i Veliko vijeće koje se sastojalo od pet članova koji su njemu kao predsjedatelju tog

⁷¹ Emil Lucka, *Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj*,

⁷² Isto., str.

⁷³ Isto., str.

tijela pomagali u razmatranju žalbi. Kao glavni čovjek španjolske inkvizicije Torquemada je u Španjolskoj želio postići *sangre limpia* (*čistu krv*).⁷⁴

Posvećen svom cilju Torquemada je svoje napore usmjerio ka uništenju Marranosa. Sukladno tome Inkvizicija je izdala upute katolicima kako mogu prepoznati svoje Marrano susjede i tome obavijestiti Inkviziciju. Dio uputa je glasio: „Ako vidite susjede da nose čistu i urednu odjeću subotom, oni su Židovi. Ako kuće čiste petkom i pale svijeće ranije nego što je uobičajeno te noći, oni su Židovi.“⁷⁵

Kako bi spriječili daljnje progone španjolski su Židovi pristali vlastima platiti 30.000 dukata. No, za to je čuo Torquemada i usprotivio se kralju Ferdinandu, kojem je došao s raspelom u rukama, govoreći: „Juda Iškariot prodao je Krista za 30 srebrenjaka. Vaša Visost će ga prodati za 30.000 dukata. Evo ga, ovdje je. Uzmite ga i prodajte!“⁷⁶

Potom je ostavio raspelo na stolu i napustio prostoriju. To je rezultirao Aktom o izbacivanju 31. ožujka 1492. godine u kojem kraljevski par naređuje svim Židovima da od 1. srpnja napuste Španjolsku i nikada se više u nju ne vrate, a ukoliko se poslije tog datuma nađu na tlu Španjolske biti će ubijeni. Kada govorimo o Torquemadinu žestokom zalaganju za protjerivanje Židova iz Španjolske gotovo je ironično spomenuti da je njegova baka bila Židovka koja je prešla na kršćanstvo.⁷⁷

Nakon što je postigao svoj cilj - izbacivanje Židova, Torquemada se povukao u samostan svetog Tome u Avili. U zadnjim godinama života bio je uvjeren da će biti otrovan, stoga je uvijek pored sebe za zaštitu držao poseban talisman kojeg je zvao *rog jednoroga*. Umro prirodnom smrću 16. rujna 1498. godine. O svemu onome što je učinio kao čelnik čovjek španjolske Inkvizicije jednom je prilikom rekao: „Kriv sam za samo jedan zločin... Bio sam premilosrdan!“⁷⁸

⁷⁴ Emil Lucka, *Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj*, str. 87.

⁷⁵ Isto., str. 89.

⁷⁶ Isto., str. 91.

⁷⁷ Isto., str. 98.

⁷⁸ Isto., str. 106.

14. Inkvizicija i progoni vještica u Hrvatskoj

Pojava inkvizicije na hrvatskom prostoru podudara se s dolaskom dominikanaca i franjevacu. Ne zna se kada je papa Grgur IX. ovlastio dominikance u Hrvatskoj inkvizitorskim pravima, ali ih prije 1259. godine kao inkvizitore u Bosni i Dalmaciji spominje Petar iz Budroga. Petar je zapisao da su se dominikanci propovijedanjem i raspravama uporno borili protiv krivovjerja te su mnoge obratili katoličkoj vjeri. Oni koji se nisu htjeli obratiti su po službenicima kralja Kolomana bili spaljeni na lomači.⁷⁹

Kao prvi vrhovni inkvizitor za Dalmaciju spominje se dominikanac Pavao, dok je prvo sjedište inkvizicije za Dalmaciju bilo u Zadru. Službu inkvizicije u Hrvatskoj je 1245. godine papa Inocent IV. povjerio franjevcima Slavonske provincije. Upravo su oni djelovali u Bosni. Papa Benedikt XII. priznao je 1337. godine da inkvizitori u Bosni ne mogu obavljati svoju misiju jer su tamošnji ban i neki velikaši primali i zaštićivali krivovjerce. Inkvizitori su osim u Zadru djelovali i u Zagrebu, Kopru i Dubrovniku, a može ih se od 16. do 18. stoljeća pratiti uglavnom u borbi protiv protestantskih knjiga. Posljednji imenovani inkvizitor u Zadru je 1790. godine bio Korčulanin Antun Cebalo.⁸⁰

U Hrvatskoj se sa sudskim progonom čarobnjaka susrećemo od 13. stoljeća, iz kojega datiraju najstariji povijesni podaci o toj pojavi u nas, pa neprekidno do kraja 50-ih godina 18. stoljeća kada je progon čarobnjaka u našim krajevima prestao. Gotovo u svim statutima naših dalmatinskih i primorskih gradova, od 13. stoljeća nadalje, nailazimo na odredbe protiv čarobnjaka iz kojih proizlazi da je vlast u tim krajevima vjerovala u realnost čarobnjačkih pojava. Čarobnjaštvo je smatrano velikim zločinom te je za njega predviđena najteža moguća kazna – spaljivanje na lomači.⁸¹

Vjerovanje u realnost čarobnjačkih pojava u puku susrećemo i u Hrvatskoj već u najstarija vremena, no i državna je vlast stoljećima vjerovala u postojanje vještica. U Hrvatskoj susrećemo sudbeni progon vještica, ovdje zvanih i *strige*, od 13. stoljeća pa neprekidno do kraja pedesetih godina 18. stoljeća kada prestaje. Gotovo u svim statutima dalmatinskih i primorskih gradova od

⁷⁹ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 254.

⁸⁰ Isto., str. 258.

⁸¹ Šanjek, Franjo, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata : srednji vijek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993., str. 63.

13. st. susrećemo odredbe protiv vještica, iz kojih nedvojbeno proizlazi da je vlast u tim krajevima vjerovala u realnost postojana vještica i njihovo djelovanje smatrala teškim zločinom, za koji je predviđjela najtežu moguću kaznu - spaljivanje na lomači.⁸²

U početku inkvizicijskih postupaka u Hrvatskoj kod državne vlasti prevladava narodno shvaćanje, prema kojem vještice nanose teške štete ljudima putem nekih tajanstvenih moći čije podrijetlo nije pobliže određeno. No, početkom 17. stoljeća dolazi do prihvaćanja teološkog shvaćanja ustaljenog u cijeloj Zapadnoj Europi, prema kojem vještice i čarobnjaci tvore organiziranu sektu, sklapaju ugovor s đavlom, odlaze na tajne sastanke (sabate) i imaju strašnu moć kojom nanose štetu drugima.⁸³

I u Hrvatskoj se vjerovalo da su se vještice na sastancima gostile raznim jelima i pićima, pa čak i da su jele ljudsko meso. Smatralo se da tim gozbama prisustvuje i sam Sotona, s kojim žene u izuzetnim slučajevima vrše tjelesni blud. Prema spisima sa hrvatskih sudova, na sabatima se vršilo i primanje novih vještica u službu, a demon ih je podučavao kako izazivati oluje i uništavati usjeve. Đavo je opisan kao muškarac sa nogama od psa ili jarca, a na torturama se navode i neka od njegovih brojnih imena: Primus, Matić, Markaj, Lucifer, Kralj, Silnjak, Gasperl, ...⁸⁴

Razvoj progona vještica u Hrvatskoj tekao je na isti način kao i u svim ostalim zemljama zapadne europske kulture. Kazneni postupak protiv vještica i čarobnjaka u Hrvatskoj su vodile tri vrste sudova: sudovi slobodnih kraljevskih gradova, županijski sudovi i vlastelinski sudovi pojedinih feudalaca. Sudovi slobodnih kraljevskih gradova bili su istovjetni s gradskim poglavarstvom, a sačinjavali su ga gradski sudac i prisežnici. Županijskim sudovima predsjedavao je podžupan, a sudsko su vijeće činili plemićki suci i podsuci županije te ostali županijski službenici. Vlastelinskim su sudovima upravljali suci postavljeni od feudalnog gospodara. U slučaju čarobnjaštva samo je javni tužilac (fiškal) bio ovlašten svojom tužbom pokrenuti postupak pred sudom.⁸⁵

⁸² Šanjek, Franjo, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata : srednji vijek*, str. 25.

⁸³ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 263.

⁸⁴ Isto., str. 267.-268.

⁸⁵ Isto., str. 270.-271.

U 15. stoljeću uvodi se mučenje (tortura) kao sredstvo dobivanja okrivljenikova priznanja, a također se i povećava broj smrtnih kazni. Tako na zagrebačkim sudovima toga doba susrećemo brojne slučajeve optuženih žena koje su spravljale čarobne napitke u svrhu ubijanja, a kažnjene spaljivanjem na lomači, a jedan slučaj govori o nekoj vještici koja je kupala jednu ženu „zlim korijenjem da je muž ponovno voli“. ⁸⁶

Drugi slučaj iz 1496. godine govori o ženi zvanj Uršula koja je pomoću čarolija razorila brak svoga brata i njegove žene, prvo je mučena, a zatim spaljena na lomači. Od 17. stoljeća tortura postaje veoma proširen i osnovni proces dobivanja priznanja svakog procesa protiv vještica u Hrvatskoj. ⁸⁷

Od samog početka 18. stoljeća počeli su progonitelji vještica na svakoj okrivljenici prije torture pomno tražiti na koži utisnut *vražji pečat*. Naime, smatralo se da vještice, koje su činile gotovo uvijek siromašne nepismene kmetkinje, seljanke i pućanke, ne znaju pisati pa ugovor s đavlom moraju potvrditi tajnim znakom na koži. Ako bi krvnik na ženinom tijelu pronašao pečat, on bi ga iz kože izrezao i potvrdio njegovu vjerodostojnost pred sudskom komisijom. ⁸⁸

Krvnik je pečate pronalazio na različitim dijelovima tijela, tako je u slučaju optužene Margarete Ringlin pronađen ispod jezika, Kate Smetić 1706. g. na palcu desne noge, a vještice Kuljanke 1733.g. na leđima. Ako traženje pečata nije urodilo uspjehom, vještice bi po torturom prisilili da ih otkriju te objasne na koji su ih način dobili. ⁸⁹

Za obavljanje mučeničkog ispitivanja sudsko je vijeće izaslalo komisiju od nekoliko svojih članova. U Hrvatskoj su u cijelosti vrijedila međunarodna europska pravila za primjenu torture, prema kojima se tortura primjenjivala ako su postojali direktni dokazi za počinjeno zlodjelo, dakle svjedočanstva najmanje dvojice svjedoka ili dobrovoljno priznanje optuženika. Torturu je u Hrvatskoj obavljao krvnik s pomoćnicima, a koristili su se različiti oblici mučenja, kao što su stiskanje palčeva, snažno stezanja ruku konopcem, *španjolska čizma*, oštri željezni čavli na optuženikovu stolcu, te *ljestve* koje su omogućavale silno rastezanje ljudskoga tijela. ⁹⁰

⁸⁶ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 284.

⁸⁷ Isto., str. 286.-287.

⁸⁸ Isto., str. 289.

⁸⁹ Isto., str. 293.

⁹⁰ Isto., str. 296.-297.

U drugoj polovici 18. stoljeću dolazi do prestanka progona vještica u Hrvatskoj. Kraljica Marija Terezija vjerovala je u postojanje vještica i čarobnjaka te njihovih zločina. Iako ona nije ukinula Inkviziciju, ipak je smatrala je da u lovu na vještice stradava i mnogo nevinih ljudi. U Općem zakonu o kaznenom sudskom postupku 1768. godine kraljica se žestoko obara na narodno praznovjerje koje smatra odgovornim za besmislene progone ljudi te njime nastoji spriječiti da još nevinih osoba bude kažnjeno. U skladu s tim načelom, zakon je predvidio mnoge mjere opreza ne bi li zbog čarobnjaštva stradali krivi ljudi.⁹¹

1740. godine Marija Terezija izdala je opću odredbu za sve austrijske zemlje, prema kojoj su se sve izrečene presude morale njoj osobno podnijeti na potvrdu. No ta odredba nije vrijedila u Hrvatskoj i Ugarskoj, iako se sama kraljica ubrzo počela zanimati za hrvatske procese protiv vještica, u kojima su se vršile brojne zloporabe i nezakonitosti. Kraljica je tek 1756. godine za područje Hrvatske izdala odredbu sličnu onoj prvoj koja je dotad vrijedila za austrijske nasljedne zemlje. Prema toj su odredbi hrvatski sudovi i dalje mogli voditi procese protiv vještica i čarobnjaka te donositi osude, ali te osude nisu mogli izvršavati prije kraljičine potvrde. Tu je odredbu ozakonio i Hrvatski sabor, čime je Marija Terezija stekla kontrolu nad tim procesima u Hrvatskoj.⁹²

Marija Terezija 1758. godine donosi novu odredbu prema kojoj sudovi u Hrvatskoj i Slavoniji nemaju uopće prava voditi procese protiv čarobnjaštva bez posebne kraljičine dozvole. Nakon 1758. godine u spisima i raznim dokumentima više se ne susrećemo s procesima protiv zločina čarobnjaštva na hrvatskom tlu. Ti su procesi na taj način kod nas posve nestali, a da službeno nisu bili ukinuti i zabranjeni.⁹³

⁹¹ Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom*, str. 312.

⁹² Isto., str. 315.-316.

⁹³ Isto., str. 318.-319.

15. Zaključak

Inkvizicija je bilo sramno i crno razdoblje kako za katoličku Crkvu tako i za povijest same ljudske moralnosti. Nedemokratska i nehumana obilježja Inkvizicije bila su: bezuvjetno prihvaćanje prokazivanja, tajnost tužitelja i svjedoka, isključivanje djelotvorne i cjelovite obrane, mučenje, iskorištavanje u korist financijskih ili političkih ciljeva te fanatično postupanje nekih inkvizitora.

Kršćanska se vjera, pogotovo u razdoblju srednjeg vijeka, smatrala najvećim dobrom, a otpad od vjere i krivovjerje najvećim zlom. Vjera je bila od javne važnosti za cijelo društvo, ali nisu postojala prava na vjersku slobodu, načelo tolerancije i slobode misli. Kršćanski je svijet svim sredstvima svoje svjetovne i crkvene moći vodio bitku za svoje održavanje protiv ugroženosti od strane heretika, no njegova je istinska vjerska svijest bila u mnogim postupcima zamračena. Tek tijekom 19. stoljeća, Crkva je bila primorana odreći se svakoga oblika svjetovne i političke vlasti, pa tako i inkvizicijskih postupaka.

Međutim, koliko god se mora voditi računa o povijesnim običajima i mentalitetu toga doba, Inkvizicija objektivno predstavlja tešku mrlju u povijesti katoličke Crkve. Grijeh je inkvizitora u tome što su prekršili teološko načelo slobode čina vjere, misleći da mogu, nametnuti vjeru nasiljem i bez demokratičnosti. Nikoga se ne može silom prisiliti nasilnim putem da se odrekne svojih načela i prihvati tuđa.

Popis literature

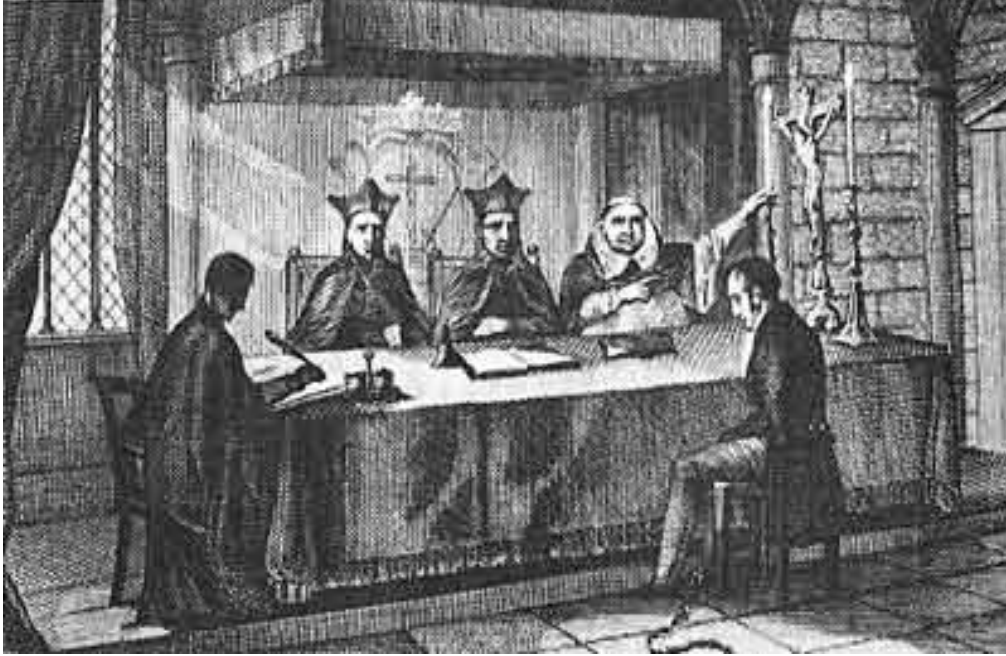
1. Baigent, Michael. Richard Leigh, *Inkvizicija*, Stari grad, Zagreb 2002.
2. Bayer, Vladimir, *Ugovor s đavlom : procesi protiv čarobnjaka u Evropi a napose u Hrvatskoj*, Informator, Zagreb 1982.
3. Institoris, Heinrich. Jacob Sprenger, *Malleus maleficarum. Malj koji ubija vještice*, Stari grad, Zagreb 2006.
4. Jedin, Hubert, *Velika povijest Crkve. Srednjovjekovna Crkva*, 3. svezak, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.
5. Lucka, Emil, *Torquemada i inkvizicija u Španjolskoj*, Novo pokoljenje, Zagreb 1951.
6. Mandrou, Rober, *Opsednutost đavolom i vradžbine u XVII veku : neobjavljeni tekstovi*; Novi Sad, Književna zajednica Novoga Sada, 1988.
7. Petrić, Hrvoje, *Inkvizicija*, u : Meridijani, God. IX. (2002./2003.), broj 67, stranice 60.-62.
8. Šanjek, Franjo, *Crkva i kršćanstvo u Hrvata : srednji vijek*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1993.
9. Tomić, Draženko, *Inkvizicija : nastanak, razvoj i povijesno značenje*, Teovizija, Zagreb 2004.

Prilog 1.

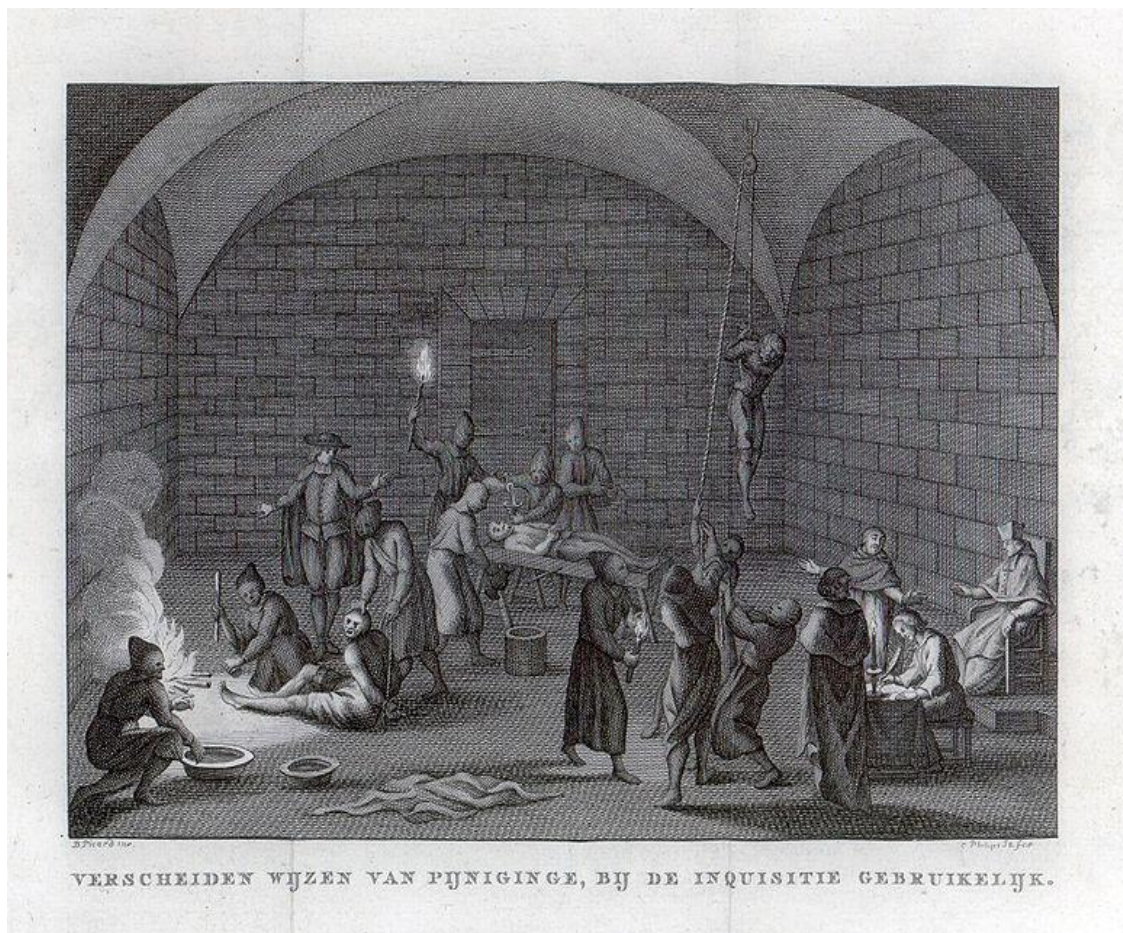
Mučenje i spaljivanje heretika

Prilog 2.

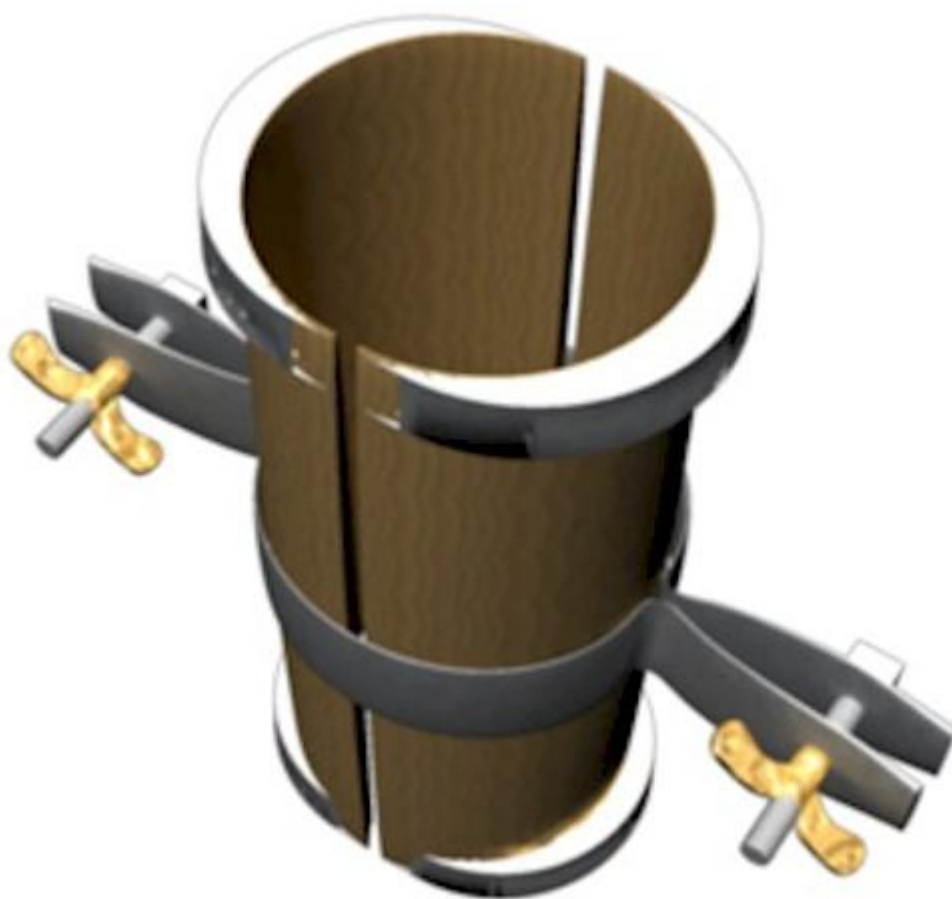
Vođenje inkvizicijskog suda

Prilog 3.

Različiti načini mučenja okrivljenika u procesu ispitivanja

Prilog 4.

Španjolska čizma – jedno od raznih inkvizicijskih sprava za mučenje

Prilog 5.

Postupak mučenja rastezanjem tijela uz pomoć *ljestvi*

Prilog 6.

Mučenje vatrom i usijanim željezom

Prilog 7.

Sabat – vjerovalo se da vještice i čarobnjaci odlaze na tajni sastanak gdje obožavaju đavla

Prilog 8.

Sud hladne vode – vještica se bacala u rijeku kako bi se ustvrdilo posjeduje li moći

Prilog 9.

Spaljivanje vještica na lomači

Prilog 10.

Papa Inocent VIII. – dopustio je rad Institorisu i Sprengeru, autorima *Malleus maleficaruma*

Prilog 11.

**MALLEVS
MALEFICARVM,
MALEFICAS ET EARVM**
hæreticæ færmæ conserens,
EX VARIIS AVCTORIBVS COMPIAIVS
& in quatuor Tomos iustè distributus,

*versutias, præsertim fororum delusiones, superstitiosas Imaginaciones
asserunt, horrendas etiam tam illis amplexus, exultum desuper
tam pæfosa sella disquisitum, & pærditum complentur.
Tertio præter hæreticam ad Damnum, & Mæstigationem male
fice de Classe hæreticæ pærdita, Quæritur verè dicitur Dilectum,
Eordilludum, & Emissum interet.*

TOMVS PRIMVS.
Indicet Animum, caput, etiamque dicitur

*Litteræ assidua, etiamque pærdita expatata, etiamque assidua, etiam
Dæmonum & Conspirationum associationum, etiam
Et in hæreticæ pærdita, etiamque hæreticæ pærdita, etiamque hæreticæ pærdita,
Litteræ caput.*

EXPENSIS
Sumpribus CLAVDII BOTZIGIAT, sub signo Mercurij Galii.
M. DC. LXX.
CVM PRIVILEGIO REGIÆ.

Malleus maleficarum – naslovnica originalnog prvog izdanja

Prilog 12.

Tomas de Torquemada – prvi veliki španjolski inkvizitor